BU
BAITURSYNULY UNIVERSITY

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
КЕАҚ «АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ ӨҢІРЛІК УНИВЕРСИТЕТІ»
ӨМІРЗАҚ СҰЛТАНҒАЗИН АТЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИНСТИТУТЫ

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ҚАЗІРГІ ӘЛЕУМЕТТІК МӘДЕНИ ЖӘНЕ ГЕОСАЯСИ НАҚТЫЛЫҚТАҒЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – ТӘРБИЕНІҢ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ НЕГІЗІ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ

II КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

«ЦЕННОСТИ КАК КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ ОСНОВА ВОСПИТАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ РЕАЛИЯХ»

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ

II КНИГА

Қостанай қ., 2025 ж.
г. Костанай, 2025 г.

УДК 37.02
ББК 74.00
Қ 22

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Куанышбаев Сеитбек Бекенович, география ғылымдарының докторы, доцент, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректоры, Қазақстан; **Наурызбаева Эльмира Кенжеғалиқызы**, тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің академиялық мәселелер жөніндегі проректоры; **Жарлыгасов Женис Бахытбекович**, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің зерттеулер, инновация және цифрландыру жөніндегі проректоры; **Скударева Галина Николаевна**, педагогика ғылымдарының докторы, доцент, Ресейлік Мәскеу облысындағы Мемлекеттік жоғары білім беру ұйымы «Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университеті» ректоры, педагогика кафедрасының меңгерушісі, Ресей; **Бережнова Елена Викторовна**, педагогика ғылымдарының докторы, Ресей Сыртқы істер министрлігінің Мәскеу мемлекеттік Халықаралық қатынастар институтының (университет) профессоры; **Есіркепова Кенжегүл Қабылғазықызы,** филология ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институтының директоры; **Ибраева Айман Елемановна**, Қостанай облысы әкімдігінің Білім басқару басшысы; **Калимжанова Роза Лаиковна,** PhD докторы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанайөңірлік университетінің педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасының меңгерушісі; **Утегенова Бибикуль Мазановна**, педагогика ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасының қауымдасты- рылған профессоры; **Смаглий Татьяна Ивановна**, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің, педагогика ғылымдарының кандидаты; педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасының қауымдастырылған профессоры; **Жетписбаева Айсылу Айратовна**, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің Ы. Алтынсарин атындағы әдістемелік кабинетінің меңгерушісі.

Қ 22 Қазіргі әлеуметтік мәдени және геосаяси нақтылықтағы құндылықтар - тәрбиенің тұжырымдамалық негізі: Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары: II Кітап, 27 ақпандағы 2025 жылдың – Қостанай: Ахамет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2025 . – 1611 б. = Ценности как концептуальная основа воспитания в современных социокультурных и геополитических реалиях: Материалы международной научно-практической конференции: II книга, 27 февраля 2025 года. – Костанай: Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, 2025. – 1611 с.

ISBN 978-601-356-498-2

Жинақта Алтынсарин оқуларының «Қазіргі әлеуметтік мәдени және геосаяси нақтылықтағы құндылықтар – тәрбиенің тұжырымдамалық негізі» атты Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының материалдары жарияланған. Бұл Қазақстандық білім беру жүйесіндегі балалар мен жастарды тәрбиелеудің құндылық-тарытуралы зерттеулер, еліміздің ұлттық біртұтас тәрбие бағдарламаны жүзеге асыфру жолдары, жас ұрпақты тәрбиелеуде халықаралық және отандық тәрбие мәселелрі ескеру жолдары, мектеп пен отбасының қоғамдық тәрбие күштерін біріктіру туралы пікірлері, зерттеу ұсынылымдары туралы мақалалар жинақталған.

Жинақта білім беруде ұлттық тәлім-тәрбие құндылықтарны еңгізудің өзекті мәселелері, озат тәжірибелер, біртұтас тәрбиенің бағыт-бағдарымен тенденцияларын айқындалып, сондай-ақ қолжетімділікпен инклюзивтілікті қамтамасыз ету, барлық деңгейлердегі мазмұнның құндылық аспектісін өзектендіру, білім беру ұйымдарында ашықтық пен ынтымақтастық ахуалын құру, білім беруді дамыту мен психологиялық-педагогикалық қолдаудың инновациялық форматтарымен тиімді тәжірибелерін енгізу, педагогикалық ғылым мен практиканы интеграциялау қарастырылған.

Конференция материалдары қазіргі білім беру контекстіндегі Ы. Алтынсариннің педагогикалық мұрасының өзектілігін, оқытудың гуманистік теориясының ғылыми негіздерін, қазіргі педагогикалық білім берудегі ғылым мен практиканың өзара байланысы мәселесін шешу жолдарын, интегративті жүйе ретіндегі кәсіпке дейінгі педагогикалық білім берудің маңыздылығын, цифрлық ресурстарды пайдалана отырып, педагогтардың тәрбие мәселелерін өз қызметтерінде шешу жолдары айқындалған.

Бұл жинақтың материалдарын ғалымдар, жоғары оқу орындары мен колледж оқытушылары, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілер, педагог-психологтар, магистранттар мен студенттер пайдалана алады.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Ценности как концептуальная основа воспитания в современных социокультурных и геополитических реалиях», определяющие общие направленияи тенденции внедрения национальной программы «Біртұтас тәрбие», такие, как ценностные аспекты воспитания подрастающего поколения, анализ возможностей и лучших практик по внедрению единой программы воспитания, поддержка взаимодействия школ и семьи в воспитании ценностных ориентиров детей и молодежи, изучение путей создания безопасной и поддерживающей образовательной среды в организациях образования.

Материалы Конференции посвящены обсуждению актуальности педагогического наследия Ы. Алтынсарина в контексте современных ориентиров ценностных смыслов воспитания, научных основ аксиологических аспектов обучения и воспитания, а также вопросы готовности педагогов к современным вызовам в отчествоенном образовании, педагогической готовности педагогов к инновационной деятельности с использованием цифровых ресурсов. Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

ISBN 978-601-356-498-2
9 786013 564982

УДК 37.02
ББК 74.00

© Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2025
© Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, 2025

Список литературы:

1. Институт воспитания. Профилактика девиантного поведения: почему это важно для современной школы [Электронный ресурс]. – Режим доступа:https://институтвоспитания.рф/press–center/stati–i–pamyatki/profilaktika–deviantnogo–povedeniya – pochemu – eto – vazhno – dlya – sovremennoy – shkoly/(дата обращения: 31.01.2025).

2. Министерство образования и науки Республики Казахстан. Документ о профилактике девиантного поведения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https: //www.gov.kz/memleket /entities/bilim–semey/documents/details/744796?lang=ru (дата обращения: 31.01.2025).

3. Профилактика девиантного поведения на уроках биологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https: //yandex.kz/search/?text=Профилактика+девиантного+поведения+на+уроках+биологии &lr=200428&clid=9582 (дата обращения: 31.01.2025).

ӘОЖ 316.6

ЕРТЕГІ ТЕРАПИЯСЫН ТИІМДІ ҚОЛДАНУ

Атаева Колканат Кабдыгалымовна
педагог–психолог
Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының
«Қостанай қаласы білім бөлімінің
Мариям Хәкімжанова атындағы
№ 20 жалпы білім беретін мектебі» КММ

Аңдатпа

Ертегілер баламен қатынасының ең нәтижелі құралы болып табылады. Атақты педагог Ы.Алтынсарин: «Бала кезде үш жастан он екі жасқа дейінгі аралықта әр адам өзінің рухани дамуына қажетті нәрсенің бәрін де ертегіден алады»,– деп атап айтқан . Баланың да өзіндік пікірі, көзқарасы, психологиялық ерекшеліктері бар, олар әрқайсысы өзінше қабылдайды. Балалар ертегі қойылымын театрда тамашаласа қызықтырақ болады.Театр әр балаға қуаныш, ұмтылмас әсер сыйлайды, оның көркемдік талғамын, еліктеуі мен қиялын дамытады.

Түйінді сөздер: *Баланың рухани дамуы,ертегі арқылы балақайлар өздік кеңістік пен еркіндік ұғымын түсінеді.*

Аннотация

Сказки являются наиболее продуктивным средством общения с ребенком. Известный педагог И. Алтынсарин отметил:» в детстве от трех до двенадцати лет каждый человек получает все необходимое для своего духовного развития из сказки». У ребенка тоже есть свое мнение, отношение, психологические особенности, которые каждый воспринимает по–своему. Детям будет интереснее смотреть сказочное представление в театре.Театр дарит каждому ребенку радость, неиссякаемое впечатление, развивает его художественный вкус, подражание и воображение.

Ключевые слова: духовное развитие ребенка, через сказку малыши понимают понятие собственного пространства и свободы.

Abstract

Fairy tales are the most productive means of communication with a child. The famous teacher I. Altynsarin noted: «in childhood, from three to twelve years old, everyone gets everything they need for their spiritual development from a fairy tale.» The child also has his own opinion, attitude, and psychological characteristics that everyone perceives in their own way. It will be more interesting for children to watch a fabulous performance in the theater.The theater gives every child joy, an inexhaustible impression, develops his artistic taste, imitation and imagination.

Key words: spiritual development of the child,through a fairy tale, children understand the concept of independent space and freedom

Бізге бабалар тұлпарларының тұяғымен жазылған ата тарихының әр парағы ерекше қымбат. Салт–дәстүрімізді қастерлеп, бабалар ерлігін,даңқты істерін үнемі

насихаттауды жалғастырыа отырып баланың дамуына үлес қосқан құндылық–ол Ертегілер. Жағымды кейіпкерлерге еліктеуге, хакім Абай айтқандай «болмаса да ұқсап бағуға» бағыттау ол үлкен жетістік. [1]

Балаға отбасында ерте жастан атйтылған ертегі, өзіне сенімділікке бағыттау, кейіпкерлерді рөлдік ойнау арқылы ,салыстыру жолдарын үйретіп отырған.Мектепте де бастауыш сынып балаларға неғұрлым көбірек психологиялық көмек көрсетіп, түрлі ойындар, жаттығулар, ертегі терапиясын қолдану арқылы олардың сеніміне кіріп кері әсерден арылуға көп мүмкіншілік жасауға болады. Ертегі тыңдау баланың ұйқысының тыныш болуы, тез ұйықтауы қалпына келтіреді. Бала ашыққан кезде өзін қалай ұстайды, оны уақытымен тамақтандыра қоймаса айқалап жылап немесе көңілсіз болмау тепе–теңдігін сақтайды,бір қалыптылығымен да жауап қайтаруды үйренеді.Өйткені бала ертегі тыңдағанда ол оқиғаның аяғын күтуге,оқиғаның қалай аяталатынына қызығып шыдамды тыңдап қалыптасады.Күнделікті өмірдегі негізгі ұстамдылық, тұрақтылық, тыныштық, көңіл күй қалпының өзгеруімен және бірден жарқырап қуанып қалыптасады. Сөзі мен қимыл–қозғалысының біркелкі болуы да осыған мысал бола алады. Қоршаған ортаға жаңаны тез қабылдап, бағдарлай алуы, өмірдегі өзгерістерге тез бейімделуі, ептеліктер ме дағдыларды тез игеруі, көпшілік ортада өзін еркін ұстап, жаңа ортаға тез бейімделуі, жан– жақты қабілеттілік әрекеттің бір түрінен екінші түріне тез ауысуы, еске тез ауысуы еске тез сақтап қайта жаңғырта алуы шапшаң қимылдап тез сөйлеу сезгіштіктің пайда болуы мен көрінуіне де өте пайдалы. Ашуланшақ күйгелек шыдамсыз ренжуіәдеттерінен алыстайды. Енді біреулерді икемді епті балалар болып шығады.Көңіл күй–жағдай ерекшеліктерінің сипатын ашуда кері әсерлерден жеңілдету негізінде ертегі терапиясын қолдана отырып көмек көрсету жолдарын айқындау Балалар эмоция сипатын көрсететін ,бала агрессиясын жеңудің жолы екенін атап көрсететін бір құрал ол– «Ертегі терапиясы»

Мақсатына орай мынадай негізгі міндеттер қойылды:

1.Табиғат әрекетін зерттеу. Ол дегеніміз Ормандағы оқиғалар туралы,аң–құс жануарлар туралы ертегілерді дыбыстау кезінде дауыс ырғағын сол кейіпкерге ұқсату.

2.Балалардың эмоциялық күйінде көру үшін тіпті қуыршақ театры әдісімен саусаққа кейілетін кейіпкерлерді әзірлеп отыру.

Мектеп жасындағы балаға ертегілер оның эмоционалдық тепе–теңдігін қайта қалпына келтіруіне, әртүрлі мәселелерді жеңуге, интеллектуалдық қабілеттерінің дамуына мүмкіндік береді. Ата–анаға баланы кеш уақыттарды бейсана дауысының кеңесіне құлақ асудың пайдалы екеніне көз жеткізу үшін,бір ғана сүйікті ертегіні қайталап оқудың өзі жеткілікті. Бала ата–анасымен ертегі арқылы да байланыста болып,невроздан алшақ болып,өмірлік күш–қуат пен шығармашылықтың қайнар көзіне қанығады.Қоршаған ортасына бейнелер мен символдар арқылы байланысқа шыға бастайды,саналы ойлана алады.

Ертегі терапиясын қолдану 4 түрлі көмекпен жүзеге асады:

1.Көркемдік ертегілер – халық ертегілеріне қарағанда нәзік келді. Адамның өміріндегі жеке өмірінен мағлұмат береді.

2. Халық ертегілер – оқу материалын түсіндіру үшінқолданылады.

3. Авторлық ертегілер – баланы ертегіге қызықтыру, зейінді дамыту.

4. Психокоррекциялық ертегілер – баланың іс–әрекетіне жаймен түзету үшін қолданылады.

Ертегі терапияның жетістіктері: Баланың сөйлеуін дамытады, сөздік қорын байытады, дұрыс диалог құруға көмектеседі, байланысты логикалық сөйлеуі, сұрақтар қоя білу шеберлігі дамиды;Баланың эмоцияларын дамытады, бала ертегі кейіпкерлерін елестете отырып, кейіпкерлердің ішкі дүниесін ұғынуды, оларға

жанашырлық танытуды үйренеді; Мінез–құлық пен қарым–қатынастың негіздерін жасайды, бала жақсылықтың күшіне сенуге үйренеді; Баланың қиялы, шығармашылық қабілеті артады; Балаға жағымды эмоционалдық көңіл–күй сыйлайды;Баланың мінез–құлқын түзетеді және жақсартады, қалыптасып келе жатқан тұлғаның жағымсыз жақтарын жеңуге көмек береді;Баланың ертегі кітапқа деген сүйіспеншілігі оянып, әртістік қабілеті артады.

Мектепте ертегі терапиясын өткізу түрлеріне тоқталсақ, Кітапша театры бірін–бірі ауыстыратын иллюстрациялық оқиғалар көрсетіледі. Стенд–кітапшаның беттерін ашу арқылы жүргізуші әр түрлі сюжеттерді көрсеттеді. Сюжеттік –рөлдік көрсетілім – балалар рөлге бөлініп, ертегіні сахнаға шығып көрсетеді. Бұл көрсетілім баланы сахна төрінде ұялмай, қобалжудан өз ойын жеткізе білуге үйртеді. Балалардың көңіл–күйін көтереді. Сөздік қорын дамытады.Көлеңкелі театр. Жарық өте жақсы түскен экранда адамдар, жануарлар және құстардың пішіндерінің қозғалысына қарауды балалар өте жақсы көреді. Ертегі, әңгіме, өлең, әндерді көлеңке театры арқылы айтуға болады. Көлеңке театрдың қойлымын көрсетуге үш педагог немесе балалар қатысады. Біреуі мазмұнын оқиды, екеуі көріністі көрсеттеді. Бұл көріністер балалардың шығармашылықтарын арттырады, ой өрістері дамытады. Үстел үстіндегі театры – мұнда үстелде құламай тұратын және қозғалтқанда еш кедергісіз жүретін ойыншықтар қолданылады.Фланелеграф театры – суреттер мен кейіпкерлер экранда көрсетіледі. Оларды фланельдер ұстап тұрады. Мұндағы суреттерді балалар мен бірге ескі кітаптардан, журналдардан қиып алуға болады. Ал отбасында көп жағдайда саусақ театрында – саусақтардың көмегімен қандайда болмасын ертегіні ойнату болып табылады. Саусақ театры арқылы баланың сөйлеуге деген талпынысы, қабілеті дамып, ынтасы артады және шығармашылық әрекетіне жол ашылады. Саусақтарының қозғалыс қимылына қарап, бала қуанады, шаттанады, сөз айтуға тырысады және өлеңде үйренген сөз шумақтарын қайталап айта отырып, есінде сақтайтын болады. Сонымен қатар балалар екі қолын қимылдата отырып, оң, сол, жоғары, төмен т.б. түсініктерді бағдарлай алу да үйренеді. Ертегілер дыбысталуы әр түрлі болып көрінгенмен, ол оны түсіну оңай дегенді білдірмейді. Балалар ертегіні түс көру сияқты, қиялдың бейнесі деп те қабылдауы мүмкін. Дегенмен, айырмашылығы ертегінің оқшау (индивидуалдық) сананың емес, үлкен топтың, көбіне тұтас бір халықтың өнімі екендігінде. Басқаша айтқанда, оны тек бір ғана индивидтің мәселелеріне жатқызуға болмайды, сондықтан да ертегі түс көруге қарағанда анағұрлым әмбебап сипат алады. Көптеген ертегілер сиқырлықпен байланысты. [2] Адамдарға біздің жетілмеген сезіміміздің нәтижесінде табиғи рухтардың сиқырлы әлемін тану қиын. Оның қоғамды рухтандыру идеясы жатыр.Балаларға ертегілерді мұқият оқығанда, олардың адам бейнесіндегі кейіпкерлері сырт келбеттеріне қарағанда қалыпты адамзат баласы болғанымен, шындығында тікелей адамдық өмір сүрмейтіндігін байқауға болады: ханшайым, ханзада, ұл, қыз, жауынгер, патша, саудагер, белгілі бір кейіпкермен өзін эмоциялық теңестіруге (көбіне жыныстық жағынан: ұлдар – ер кейіпкерлермен, қыздар – әйел кейіпкерлермен) мүмкіндік береді. Ертегі кейіпкері жаужүрек, ешқашанда рухы түспейді, соңына дейін күреседі. Әйел кейіпкерлер өз мақсатына жету үшін кез келген азап пен сынақтарға төзеді. Ертегі желісі бойынша олар трафареттік манекендермен өзгермейтін психологиялық бейнелер болып қала береді. Неліктен басты кейіпкерге көптеген сынақтардан өтуіне тура келеді? Ертегі үйретеді, ал сынақ тек мықтыларға ғана беріледі. Оларға төзіп, түсінетіндерге, игілікке пайдаланатындарға, күштілерге беріледі. Осы түсініктермен танысақан бала – потенциалдарын, құндылықтарын тани бастайды.Осылайша, ертегілерді талдау ішкі бейнелік жүйенің қазынасы бейсанаға көпір салуға талпыну болып табылады. Кей кезде ертегінің кейбір кейіпкерлері өмірде болмайтындығын,олардың күштері мен іс–

әрекеттерінің күшейген тұстары ойдан шығарылғанын айту да маңызды.Өйткені кейбір бала ол әрекеттерді қайталағысы келуі де мүмкін.Ал олай қайталау өте қауіпті. Балаларға үлкендермен еркін қарым–қатынас жасауына да жақсы түсінген ертегінің пайдасы көп. Балалар берген тапсырмасын және қарапайым еңбек әрекеттерін де орындауды үйренеді. Ертегі мен әңгімедегі кейіпкерлерге өзінше баға беріп, эстетикалық талғамы артады, болашақта еңбек істеу қабілеті артады, оқу–әрекетін орындаған да, қағаз–қарындашпен де еркін әрекет ете алатын болады жәнеде сөздің тура және жанама мағынасын түсінеді. Өмірдің барлық шындықты бейнелуді көздейді.Зерттеуде балаға ертегі құрылымындағы қастандық әрекет, сана мен санасыздықтың арасындағы дау–дамай, мәжбүр болған әрекет,қорғаныс реакциясы мінез көрінісі ретінде қарастырған .

Қимыл–қозғалыс, драматизациялық, музыкалық, дидактикалық, құрастыру, ұлттық, спорттық, дамытушы ойындардың түрлері бар. Ертегіні ойнау балалардың қоршаған өмірді – адамдардың қимылын, іс–әрекеттерін бейнелеу болып табылады.

Ертегі терапиясында қиялдағы қатысушыларме де әңгімелеседі. Сөйлесе жүріп балалар пікірлесіп, әсер алысып, ойынның түпкі ниеті мен мазмұнын анықтайды.Сонымен бірге ертегіні ойынауда жасқаншақ, ұялшақ балалардың ойынға белсендірек қатысуына көмектеседі. «Бауырсақ», «Шалқан», «Теремок», «Мақтақыз» сияқты алғашқы ертегілер балаға 2–3 жасында оқылады. Бұл ертегілерде көбінесе жеуге болатын кейіпкерлер, ата–аналардың бейнесі болып табылатын кейіпкерлер (атасы мен әжесі), ертегінің негізгі кейіпкерін жегісі келетін жағымсыз кейіпкерлер кездеседі. Бұл ертегілерде өтіп жатқан оқиғалардың белгілі бір тізбегі көрсетіледі – адамның тууы, ата–аналарымен қарым–қатынасы, бейтаныс адамдармен қарым–қатынасы. «Күл қыз», «Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш») толы болады. Ертегілерде адамгершілікті таңдау жағдайлары болады, соның салдарынан бала жақсы мен жамандықты түсіне бастайды – жаман кейіпкерлер теріс қылықтар жасайды, ал жақсы батырлар игі істер жасайды. Ертегілердің кейіпкерлері қандай да бір сынақтарды бастан кешіреді, бірақ олар әрқашан сәтті бола бермейді. Бала бұл жағдайларды ертегілердің кейіпкерлерімен бірге бастан кешіреді,белгілі бір дәрежеде эмоционалды және жеке мәселелерді шешеді. «Ер Төстік», «Күн астындағы Күнікей қыз», «Бақа ханшайым» сияқты ертегілерден анық байқауға болады.[3]

Ертегі айту ата–ана мен бала қарым–қатынасын тереңірек түсінуге, ол қатынастарды нығайтуға, балалардың мінез–құлқының өзгеруіне әкеледі. С. Бремс ертегілер мен әңгімелердің тамырын мәдени тұрғыдан немесе жеке адам мен отбасының дамуы тұрғысынан іздеу керек екенін айтады. Бірінші жағдайда аңыздар, мифтер, ертегілер мен мысалдар жиі қолданылады. Отбасы тұрғысында бұл отбасылық аңыздар, нақты оқиғаларға негізделген әңгімелер, бірақ боялып, әсіреленген.

Ертегі–терапия сабақтарының барысында баланың өзіндік жұмысы мен пікір алмасу, ой алмасу, талқылау және алынған материалды түсіндіру арқылы белсенді сұхбат жасауды кезектестіріп, алмастырып отыру әдісі қолданылады. Сурет салудың әр түрлі әдістері (сусымалы материалдармен сурет салу, түрту арқылы сурет салу, әшекейленген сурет, мөрмен таңбалау, ермексазбен жұмыс, маранիялар, кеспе қағаздар, монотип және т.б.) қолданылды.Бұл әдіс әсіресе отбасылық тәрбиеде өте қажет. Барлық ата–аналар балаларына ертегі оқиды. Балалардың ересектермен сөйлесуге, оларға жүгінуге деген құлшынысының бар екенін байқадық, ал ата–аналар балаларының кішкентай болса да жеке тұлға екенін, сонымен қатар олардың өмірлері қамсыз секілді көрінгенімен кейбір қиындықтарының, проблемаларының бар екенін түсінді. Ертегі терапиясы балалардың қабілетіне, отбасылық өзара қарым–қатынасына оң нәтижесін көрсетеді.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Мәңгілік Ел» мектеп жасына дейінгі балаларды рухани–адамгершілік тәрбиелеу бойынша ұлттық идея мәнмәтінінде әдістемелік ұсынымдар. –Астана: 2016. – 28 бет. irrd.kz›sites/irrd.kz/ uploads/docs/metodicheskie_

2. Б. Нарынбаева. Баланың тілін дамытудағы халықтың ауызекі шығармаларының рөлі // Білім айнасы порталы. kopilkaurokov.ru›doshkolnoeObrazovanie/…

3. Ишанов П.З. Бейсенбекова Г.Б. Психологиялық – педагогикалық диагностика негіздері //Қарағанды: ЖШС «САНАТ–Полиграфия, 2006. – 209 б.

neb.arsu.kz›ru/resources…

УДК 37

РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА У ПОДРОСТКОВ КАК СПОСОБ ПРОФИЛАКТИКИ ДЕВИАНТНОГО ПОВЕДЕНИЯ

Байдильдина Каламкас Нурланкызы
педагог–психолог
КГУ «Основная средняя школа №14
отдела образования города Костаная»
управления образования акимата Костанайской области
г.Костанай, Казахстан

Аннотация

Развитие эмоционального интеллекта у подростков представляет собой важный аспект профилактики девиантного поведения. В статье рассматривается влияние развития эмоционального интеллекта на снижение уровня девиантного поведения среди подростков, приводятся примеры применения теории эмоционального интеллекта в школьной и семейной практике.

Ключевые слова: *эмоциональный интеллект, подростковый возраст, девиантное поведение, компоненты эмоционального интеллекта.*

Аңдатпа

Жасөспірімдердің эмоционалды интеллектінің дамуы девиантты мінез–құлықтың алдын алудың маңызды аспектісі болып табылады. Мақалада эмоционалды интеллектінің дамуының жасөспірімдер арасындағы девианттық мінез–құлық деңгейін төмендетуге әсері қарастырылып, мектеп және отбасы тәжірибесінде эмоционалды интеллектінің теориясын қолдану мысалдары келтірілген.

Түйінді сөздер: *эмоционалды интеллект, жасөспірімдік шақ, девиантты мінез–құлық, эмоционалды интеллект компоненттері.*

Abstract

Development of emotional intelligence in adolescents is an important aspect of prevention of deviant behavior. The article examines the impact of development of emotional intelligence on reducing the level of deviant behavior among adolescents, provides examples of application of the theory of emotional intelligence in school and family practice.

Key words: *emotional intelligence, adolescence, deviant behavior, components of emotional intelligence.*

Подростковый возраст – период интенсивных изменений, когда подростки сталкиваются с новыми социальными, эмоциональными и личностными вызовами. В этот период у многих подростков формируется базовое понимание социальных норм, ценностей и отношения к окружающему миру. Однако одновременно с этим возрастом связано и развитие девиантного поведения, которое может быть результатом неумения эффективно управлять своими эмоциями и

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ АУЫТҚУЛАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ САЛАСЫНДАҒЫ ТИІМДІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕЛЕР

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ
4 СЕКЦИЯ

ЭФФЕКТИВНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРАКТИКИ В ОБЛАСТИ ПРОФИЛАКТИКИ ДЕВИАЦИЙ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ

Абдуллаева Гунай Имран–кызы	Самосаботаж учебной деятельности и его профилактика как психолого–педагогическая проблема	**3**
Азатқызы Айзат	Жаратылыстану бағытында дуалды оқытудың тиімділігі мен келешегі	**8**
Айменова Ляззат Булатовна	Профилактика аутодеструктивного поведениясреди несовершеннолетних: эффективные практики в школе	**13**
Акылбекова Эльмира Акылбековна, Даниярова Айтолкын Темирболатовна	Бастауыш сынып оқушыларының агрессиясының психологиялық–негіздері	**17**
Аллавердиева Наталья Евгеньевна	Педагогическое сопровождение профилактики девиантного поведения обучающихся в колледже	**21**
Аллахвердиева Индира Кязимовна	Профилактика девиантного поведения в организации образования	**26**
Алпысбаева Гульнара Болатбековна, Тойгамбаева Асель Темиргалеевна	Инклюзивные технологии в обучении английскому языку: создание комфортной и поддерживающей среды для каждого ученика	**31**
Ансаганов Бекзат Сейтжанович, Демисенова Шнар Сапаровна	Роль социального интеллекта в педагогической деятельности	**35**
Асылбеккова Самал Асылбеккызы	Профилактика девиантного поведения детей на уроках биологии	**39**
Атаева Колканат Кабдыгалымовна	Ертегі терапиясын тиімді қолдану	**44**
Байдильдина Каламкас Нурланкызы	Развитие эмоционального интеллекта у подростков как способ профилактики девиантного поведения	**48**
Байменова Ботагоз Жумагалиевна, Нурманова Айнагуль Рахимжановна	Новые подходы в преподавании казахского языка и литературы: цифровизация и мультимедийные технологии в обучении	**51**
Байнакатова Зияда Мендыгалиевна, Кравченко Татьяна Николаевна	Возрастная анатомия и психология: как учесть все риски и создать безопасную (или благоприятную) среду в организациях образования	**55**
Бакубаева Гульсара Бахчановна	Эффективные педагогические практики в области профилактики девиаций в организациях образования	**59**

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

4 СЕКЦИЯ

Батырбаева Анна Янисовна, Демисенова Шнар Сапаровна	Исследование актуального уровня развития личных профессиональных перспектив в старшем школьном возрасте	**63**
Бейсенова Сандугаш Аяпбергеновна	Ы. Алтынсариннің ұлттық ағартушылық құндылықтарын өркениетпен ұштастыруы	**67**
Бекенова Айзада Сайлаубаевна, Курмангалиева Бигайша Аскеровна	Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында инклюзивті білім беруді жүзеге асыру	**72**
Бектурганова Зульфия Казиевна	Методология обучения на основе связи биологии и химии	**77**
Бердыгулова Гульзайра Талиповна	Проблемы инклюзивного образования	**80**
Бобжикова Жанат Жолмагамбетовна	Эффективные педагогические практики в области профилактики девиации в организациях образования	**84**
Богинская Юлия Валериевна, Кухарь Наталья Сергеевна	Профилактика детской агрессии: опыт специалистов	**86**
Богучарская Ольга Васильевна	Применение арт–терапевтических методов в коррекции эмоциональных отклонений у школьников: теоретические и практические аспекты	**91**
Bokhanova Aygul Serikbaevna, Zhaparova Laila Bekzatkhanovna	Deviant behavior in youth: methods of socio–pedagogical prevention	**97**
Бродельщикова Людмила Евгеньевна, Шкваренко Галина Васильевна	Развитие социально–коммуникативных навыков у учащихся инклюзивного образования	**103**
Василенко Татьяна Валерьевна, Кольцова Татьяна Михайловна	Профилактика девиантного поведения учащихся на уроках английского языка	**107**
Габбасова Ульяна Алексеевна, Энна Инна Александровна	Актуальные педагогические стратегии профилактики девиантного поведения подростков в условиях общеобразовательной школы	**112**
Гапбасова Гулжанат Аскаровна	Шет тілі мамандықтарының студенттерін жазбаша сөйлеуді оқыту процесін модельдеу	**115**
Домнич Александр Николаевич	Профилактика застенчивости у обучающихся старшего подросткового возраста	**119**
Жарасбаева Зибагуль Батырхановна	Білім беру ұйымдарында оқушылардың психологиялық және әлеуметтік ауытқуларын алдын алу: педагогикалық тәсілдер мен әдістер	**124**
Жумабаева Сауле Кагармановна	Анализ эффективности различных методик профилактики девиантного поведения на уроках физики	**128**

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

4 СЕКЦИЯ

Зеленцова Виктория Валерьевна	Интеграция психологических и педагогических подходов в цифровые образовательные игры для профилактики буллинга в начальной школе: исследование эффективности и вызовов внедрения	**131**
Зиновьева Александра Юрьевна	Интерактивные методы против девиаций: воспитание через игру и творчество	**136**
Идрисова Наталья Владимировна, Грамма София Васильевна	Социальное партнерство семьи, школы и общества в воспитательной деятельности	**141**
Какишева Нурсулу Тралыевна, Бакун Айнура Тулегеновна	Эффективные педагогические практики и подходы в профилактике девиаций в организациях образования	**145**
Карина Аягүл Алпысбайқызы, Ахметбекова Ажар Болтириковна	Сөйлеу тілі бұзылысы бар балаларға ұйымдастырылған оқу қызметінде нейробаннерді қолдану	**150**
Кирилюк Лилия Вильдановна	Профилактика речевых нарушений как способ предотвращения девиантного поведения в школе	**154**
Куанышбаева Малика Талгатовна, Демисенова Шнар Сапаровна	Исследование эффективности программы развития толерантности личности в полиэтнических группах обучающейся молодежи	**157**
Кулинич Татьяна Николаевна	Как избежать перегрузки детей при логопедической коррекции: принципы эффективной работы с дошкольниками в контексте инклюзивного образования	**162**
Кундубаева Алмагуль Утепаевна	Воспитание ответственности через практические занятия по физике: профилактика асоциального поведения у школьников	**165**
Лебедева Ольга Александровна	Профилактика девиации в организациях образования казахстана: совокупность современных подходов методов и приёмов	**168**
Лукович Анна Васильевна	Методы формирования позитивного поведения обучающихся в образовательном процессе	**174**
Малыгин Андрей Леонидович, Жаркимбаева Динара Есмагамбетовна	Использование педагогических практик как инструмента профилактики девиантного поведения подростков в условиях образовательного пространства	**178**
Мустафина Асель Сапаргалиевна, Абдулина Айгуль Сапаргалиевна	Дамуында ауытқулары бар балаларды оқытудағы тиімді әдістерді қолдану	**182**
Мустафина Виолетта Саматовна, Пименова Полина Михайловна	Взаимосвязь стрессоустойчивости и агрессивной коммуникации у студентов бакалавров	**187**

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ

4 СЕКЦИЯ

Нагайцев Тарас Олегович, Демисенова Шнар Сапаровна	К проблеме формирования психологической готовности студентов–психологов к осуществлению психологической профилактики	**191**
Нагайцев Тарас Олегович, Демисенова Шнар Сапаровна	Теоретическое исследование проблемы психологической готовности студентов–психологов к будущей профессиональной деятельности	**196**
Назмутдинов Ризабек Агзамович, Калиниченко Оксана Викторовна	Профилактика девиаций в организациях образования	**200**
Ниетбаева Надира Ашировна, Абуова Ақерке	Онлайн және офлайн оқыту форматтарын біріктірудің артықшылықтары мен кемшіліктері	**205**
Нурлыбаева Аида Муратовна	Приемы и техники в педагогической практики для профилактики девиаций в организациях образования	**210**
Нұрбекова Балнұр Жомартқызы, Аюуш Жайнагуль	Ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларға жаратылыстану пәндерінде оригамиді қолдану	**214**
Осипова Светлана Павловна	Эффективные педагогические практики в области профилактики девиаций в организациях образования	**218**
Paizullayev Yerzhan, Togizbayev Daulet	Effective use of problem–based situations in english language teaching	**221**
Позднякова Наталья Сергеевна	Геймификация как инструмент создания инклюзивной и безопасной образовательной среды	**226**
Рагимова Рамиля Незаметдинкызы, Шалгимбекова Кенжегуль Сапышевна	Методика разработки дифференцированных заданий для обучения младших школьников английскому языку	**231**
Сакаева Елена Константиновна, Жиентаева Гульзада Бауыржановна	Инклюзивное образование и его влияние на преподавание английского языка в школах казахстана	**235**
Сакаева Елена Константиновна, Жиентаева Гульзада Бауыржановна	Использование проектной деятельности в преподавании английского языка в школах Казахстана	**240**
Серикова Марзия Амантаевна, Ахатов Айдархан Габдуллинович	Геометрия сабақтарында кейбір есептерді Әл–фарабидің әдісімен шешу жағдайларын қарастыру	**243**
Сивакова Анастасия Робертовна, Кушкинбаева Мерамкуль Жолаушыбаевна	Педагогические подходы к профилактике девиантного поведения в колледже	**248**
Стрельцова Анастасия Юрьевна	Формы и методы профилактики зависимости от социальных сетей у подростков	**252**

4 СЕКЦИЯ

Султанова Марья Мнайдаровна	Кибербуллинг и его взаимосвязь с аутодеструктивным поведением	**256**
Тлеухор Акниет Рахметкаликызы	СТЖД ІІІ –ШІ деңгейдегі балаларға мнемотехникаарқылыбайланыстырып сөйлеуін дамыту	**260**
Токмурзов Алибек Маралбекович	Развитие системы образования на территории Костанайского региона в 20–40 годов хх веке	**264**
Тугаева Эльвира Жангельдиновна	Интерактивные подходы в работе с подростками: эффективная профилактика девиантного поведения	**270**
Тулепова Динара Мараловна	Білім беру ұйымдарында ауытқулардың алдын алу: психологтың рөлі және тиімді педагогикалық тәжірибелер	**274**
Удовиченко Виктория Викторовна	Раннее идентифицирование эмоциональных и психологических девиаций у школьников с использованием искусственного интеллекта в контексте педагогической и психологической диагностики	**278**
Хайруллина Оксана Нурулловна	Социально – ориентированная личность школьника, как результат эффективной работы психологической службы школы	**283**
Хасанова Канагат Жасулановна, Есенгалиева Жанар Жалгасовна	Жасөспірімдер арасындағы ауытқулардың алдын алу саласындағы педагогикалық тәсілдер	**288**
Хусаинова Гульсайра Маратовна, Каленова Гульнар Маратовна	Тәрбие процесіндегі отбасы, мектеп және қоғам арасындағы әлеуметтік ынтымақтастық	**292**
Цыгулева Наталья Ивановна	Внедрение цифровых технологий в стратегии профилактики интернет–зависимости среди подростков: психолого–педагогические и технологические аспекты	**295**
Чупрова Варвара Валериевна, Аубакирова Юлия Доскановна	Роль русского языка и литературы в реализации эффективных педагогических практик по профилактике девиантного поведения в образовательной среде	**300**
Шамсутдинова Амина Абдухамитовна	Роль биологического образования в профилактике девиантного поведения учащихся	**304**
Шокимова Сайран Азнабаевна, Ермуханова Инара Ибраимовна	Деятельность центра психологической поддержки в контексте современного образования	**307**

«ҚАЗІРГІ ӘЛЕУМЕТТІК МӘДЕНИ ЖӘНЕ ГЕОСАЯСИ НАҚТЫЛЫҚТАҒЫ ҚҰНДЫЛЫҚТАР – ТӘРБИЕНІҢ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ НЕГІЗІ» атты
АЛТЫСАРИН ОҚУЛАРЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ–ТӘЖІРИБЕЛІК КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ КОНФЕРЕНЦИИ
АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ
«ЦЕННОСТИ КАК КОНЦЕПТУАЛЬНАЯ ОСНОВА ВОСПИТАНИЯ В СОВРЕМЕННЫХ СОЦИОКУЛЬТУРНЫХ И ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ РЕАЛИЯХ»

Материалдар жинағын
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті
Ө.Сұлтанғазин атындағы педагогикалық институтының
педагогика, психология және арнайы білім беру кафедрасында теріліп, беттелді

Компьютерлік беттеу:
Жетписбаева А.А., Ермаганбетова А.Б.

Мекен-жай:
110000, Қостанай қ., Байтұрсынов көш. 47
(Пединститут ғимараты, Тәуелсіздік к-сі 118, 626 каб.)
Тел.: 8 (7142) 54-58-74 (ішкі 120).

Пішімі 60*84/18.
Көлемі 100,7 б.т.
Электронды нұсқасы университеттің ksu.edu.kz сайтында орналастырылған
мамыр, 2025 жыл

Сборник материалов набран и сверстан
кафедрой педагогики, психологии и специального образования
педагогического института
им. У.Султангазина
Костанайского регионального университета им. Ахмет Байтұрсынұлы

Компьютерная верстка:
Жетписбаева А.А., Ермаганбетова А.Б.

Адрес:
110000, г. Костанай, ул. Байтурсынова 47
(корпус Пединститута, ул.Тауелсиздик 118, каб. 626).
Тел.: 8 (7142) 54-58-74 (вн.120)

Формат 60*84/18.
Обьем 100,7 п.л.
Электронный вариант размещен на сайте университета ksu.edu.kz
май 2025 год